

МЕЛАНХОЛИЧНИ ЕСТЕТА

Ратомир Дамјановић, *Романи Николе Милошевића. Трилогија о меланхолији*, Задужбина Милоша Црњанског, Београд 2011.

Пред нама је једна, у најмању руку, комплексна књига. Разлог делимично лежи у томе што је надасве такав и аутор чијим делом се, превасходно прозним, она бави. Превасходно, то значи да средиште књиге именују анализе и тумачења Милошевићевих романа *Нит Михољског лета*, *Кутуија од ораховог дрвета* и *Сенке минулих љубави*.

Студију *Романи Николе Милошевића* чини пет тематских јединица. У првом делу, насловљеном „Филозоф и његов алтер его“, аутор се бави заједничким одликама Милошевићевих романа. Указавши најпре на историју рецепције његових прозних остварења у нашој критичарској јавности, Дамјановић се потом подробније позабавио самом генезом настанка ових дела, чије извориште лежи највећма у књизи Антрополошки есеји, објављеној 1964. године.

У наредна три поглавља, насловљена истоименим Милошевићевим романима, аутор се бави њиховом детаљном анализом. Интересантно је да се Дамјановић није одлучио за линеарни приступ, већ у једном симбиотичко-интерпретативном кључу указује на њихову вишеструку повезаност.

Последње поглавље, „Писање као трагање за смислом“, истакло је карактеристике Милошевићевог трагања за вишим значењем живота и стварања.

Дамјановић у својим анализама полази од меланхолије као доминантног осећања, али и као духовног средишта Милошевићевог интимног света. Меланхолија је централна тачка, упориште и полазиште свих потоњих рефлексија које прожимају наративно ткиво романа, али и доминанта којом су обележени ликови Милошевићевог прозног света.

Аутор истиче велику међусобну повезаност два поља Милошевићевог рада, есејистичко-теоријски и прозни, показујући како „Милошевић филозоф позајмљује од Милошевића романописца“, истичући како је Милошевић био и „филозоф, романописац, наратор и књижевни јунак“. Богатство унутрашњег, интимног света тако се неумитно транспоновало и учитало у поетски дискурс. Указујући на снажну међусобну повезаност романа, Дамјановић закључује да се ради о прозној трилогији, а с

обзиром на изразиту обележеност филозофским проседеом, истиче да су у питању „метафизички романи са тезом“.

Меланхолија и носталгија за бесконачним, како то примећује Дамјановић, представљају посебно обележје Милошевићеве прозе. Додали бисмо још и то да је у овом случају она ослобођена оног аутодеструктивног аспекта, већ јунака непрестано окреће ка прошлости, у којој он налази извесно задовољство да и даље борави у некој продуженој садашњости. Отуда се стиче утисак да је Милошевићев јунак сав предан некој безнадној потрази за нечим давно изгубљеним или чак никада прибављеним.

Мисао да је живот „сан и дим“ представља лајтмотив Милошевићевих прозних остварења, али она такође отвара и једно метафизичко значењско поље. Све на свету јесте трошно и пролазно, највише живот сам, и тиме се Милошевић подробно и бави, али управо свест о томе да нестајемо без трага спектар могућих значења уздиже на шири метафизичко-онтолошки план.

Милошевићев јунак, будући снажно обележен меланхолијом, која је утиснута у саму срж његовог бића, својеврсни је фаталиста. Он се руководи принципом да је било какав чин акције без значаја, узимајући у обзир чињеницу да нам је живот часом рођења већ унапред одређен. Сви смо рођењем неумитно обележени руком судбине, она је та која тка нити нашега живота на вечном разбоју времена. Али болно свестан пропадљивости, окреће се писању, налазећи у њему један облик оне „тихе борбе“. У самом чину писања (о чему Дамјановић доследно расправља у закључном поглављу), Милошевићев наратор налази извесно задовољство, као да са себе сапире талог туге и душевног црнила, будући у потпуности свестан животне промашености, и да тако, условно речено, прочишћен, може да путем чина писања дође до некакве поенте, смернице која би га управила на прави или барем, истини најближи пут.

Милошевићеви јунаци двоструко су обележени: прекогницијом и свешћу о постојању нечег с оне стране живота (смрт је крупна и значајна тема, те прекогниција и сан представљају „чворне структуралне елементе Милошевићеве прозе“). Та двострука обележеност, утиснута у њих рођењем или неким неумитним сплетом или следом догађаја, чини да они у себи садрже и понешто од трагичких античких јунака.

Милошевићева прозна остварења одликује изразита интертекстуалност и цитатност, што доприноси дубини самога текста. Слојеви есејистичког и филозофског само појачавају општи утисак, те се „на том плану Милошевићева проза открива као сложена интерлитерарна симбиоза која открива и *уграђивања* текста скривеног значења, чијег присуства писац не мора бити свестан“. Наводећи као најчешће примере Едгара Алана Поа и Ђорђа де Кирика, уз помоћ којих детаљно разлаже своју те-

зу, Дамјановићева анализа истовремено обухвата и једну широку палету књижевних остварења која Милошевић уграђује у своје романе. Читавим, по Дамјановићу, остаје само да уживамо у радости читања, док се крећемо кроз замршену мрежу симбола, цитата, реминисценција, да бисмо дошли до неке своје личне филозофије, иако „све зависи од тога да ли филозоф види свет са црквеног звоника или из црквене порте“.

Значај ове књиге је вишеструк. Она је, пре свега, својеврстан омаж великом човеку, мислиоцу и писцу Николи Милошевићу, али истовремено представља важан теоријско-критички домашај, представљајући на тај начин значајну смерницу и подстицај свим будућим проучаваоцима Милошевићевог прозног опуса.

Марија Шапић

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Студент постдипломски студија-наука о књижевности